

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาโครงการและพัฒนากองเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยผ่านกระบวนการโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ ได้ทำการศึกษาโรงเรียนบ้านคอนหัน ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์บ้านท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็น 8 ส่วน ได้แก่ 1) การจัดตั้งและพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนชาวนา 2) การดำเนินงานโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์และเครือข่าย 3) การเรียนรู้เทคนิคการผลิตข้าวอินทรีย์ 4) การจัดตั้งโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์แห่งที่ 2 5) การเรียนรู้ร่วมกันด้วยงานทดลองของโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ 6) องค์ความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ 7) การเปรียบเทียบผลผลิตการปลูกข้าวในแปลงทดลอง และ 8) การบันทึกการปฏิบัติงานในแปลงข้าวอินทรีย์ ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนา การศึกษาฐานของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์และข้อมูลจากการจดบันทึกของสมาชิกที่ดำเนินกิจกรรม แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วจึงอภิปรายและพรรณนาโวหาร ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 การจัดตั้งและพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์

พบว่า เกษตรกรพบปัญหาต่าง ๆ ในการทำนา 14 ประเด็น โดยภาพรวมเกษตรกรประสบปัญหาในการทำนาข้าวอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ย=2.14) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกษตรกรด้วยการแก้ไขด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ โดยเกษตรกรคิดว่าโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์สามารถแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งเห็นได้จากการเข้าร่วมถึงร้อยละ 100

1.2 การดำเนินงานโรงเรียนชาวนาและเครือข่าย

พบว่า โรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ที่ได้เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2551 มีการดำเนินกิจกรรมการผลิตข้าวอินทรีย์ ได้แก่ การผลิตสารอินทรีย์ ทั้งปุ๋ยและสารไล่แมลง การลงแขกทำนา การติดตามและบันทึกข้อมูล และการสร้างภาคีเครือข่าย ขณะเดียวกันได้มีการขยายเครือข่ายที่จะดำเนินกิจกรรมโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์อีก 3 แห่ง คือ 1) บ้านธาตุ ตำบลบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัด

ขอนแก่น 2) บ้านกุดน้ำใส ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และ 3) บ้านท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

พบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ จำนวน 14 ประเด็น มีการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น ส่วนการเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการโรงเรียนชาวนาเกษตรกรที่เข้าร่วมรู้ในระดับมากที่สุด 6 ประเด็น

พบว่า ในการวิจัยในปีที่ 2 นี้ ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์แห่งที่ 2 ที่บ้านท่าตูม อำเภอเมือง ตำบลท่าตูม จังหวัดมหาสารคาม โดยมีคณะกรรมการบริหารงานแล้ว พร้อมทั้งได้ดำเนินกิจกรรมในปี 2552 แล้ว โดยเริ่มจากการร่วมกิจกรรมค่านาข้าวอินทรีย์

พบว่า สมาชิกโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ทั้งที่บ้านคอนหัน ตำบลบ้านฝาง อำเภอ บ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และบ้านท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม ได้ศึกษาการเติบโตของข้าวในกระถางและศึกษาผลตอบแทนในแปลงนา ณ ปัจจุบันการศึกษา พบว่า การปักดำในกระถางที่ดำ 3 จับ มีความสูงและแตกกอดีกว่าการปักดำ 1,2 และ 4 จับ ตามลำดับ

พบว่า มีสื่อที่ผลิตในการขยายผลการผลิตข้าวอินทรีย์ 2 อย่างคือ 1) แผ่นพับเรื่องโรงเรียนชาวนา และ 2) องค์กรความรู้ชุดข้าวปลอดภัยอาหารปลอดภัย ซึ่งได้นำเอาเอกสารดังกล่าวไปเผยแพร่ในชุมชนต่าง ๆ แล้ว

1.3 การศึกษาการปลูกข้าวในแปลงนา

พบว่า โรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์บ้านคอนหัน ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ดำเนินกิจกรรมในแปลงนาพื้นที่ 2 ไร่ มีการแบ่งเป็น 3 แปลงย่อยตามระดับน้ำ การปักดำใช้ 2-3 จับต่อจับ ระยะห่างระหว่างแถวของต้นข้าว ประมาณ 30 X 30 เซนติเมตร บางแปลงปักดำเป็นแถว ขณะที่บางแปลงปักดำสลับ ต้นข้าวความสูงเฉลี่ย 56.0 เซนติเมตร จำนวนต้น 13.0 ต้นต่อกอ ผลผลิตการปลูกข้าวในแปลงนาโดยภาพรวมมีการแตกกอเฉลี่ย 18.40 ต่อพื้นที่ 1 x 1 เมตร มีจำนวนต้นต่อกอเฉลี่ย 8.51 ต้นต่อกอ และมีเมล็ดต่อรวงเฉลี่ย 125.38 เมล็ดต่อรวง

ส่วนโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์บ้านท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินกิจกรรมแปลงนาที่ใช้ปักดำมีขนาด 1.5 ไร่ ปักดำใช้ 2-3 จับต่อจับ ระยะห่าง 30 X 30 เซนติเมตร ต้นข้าวมีความสูงเฉลี่ย 89.4 ต้นข้าวมีการแตกกอ เฉลี่ย 9.0 ต้นต่อกอ ผลผลิตการปลูกข้าวในแปลงนาโดยภาพรวมมีการแตกกอเฉลี่ย 29.10 ต่อพื้นที่ 1 x 1 เมตร มีจำนวนต้นต่อกอเฉลี่ย 7.85 ต้นต่อกอ และมีเมล็ดต่อรวงเฉลี่ย 132.29 เมล็ดต่อรวง

โรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ ทั้ง 2 แห่ง ได้มีการบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ในการปฏิบัติการกิจกรรมการปลูกข้าวอินทรีย์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในกิจกรรมการปลูกข้าวในปีต่อ ๆ ไป

1.4 การศึกษาการปลูกข้าวในกระถาง

พบว่า การปลูกข้าวจำนวน 4 จับ มีการแตกกอดีกว่า การปลูกข้าวจำนวน 3 จับ, 2 จับ, 1 จับ ตามลำดับ แต่จำนวนเมล็ดต่อรวง จำนวน 3 จับมีจำนวนเมล็ดต่อรวงมากกว่าการปลูกข้าวจำนวน 4 จับ, 1 จับ, 2 จับ ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา พบว่า มีหลายประเด็นที่เกษตรกร ภาครัฐและเอกชนควรตระหนักและให้ความสนใจ ร่วมกันพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมขยายผลวงกว้างมากขึ้น ซึ่งข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา มีดังนี้

- 1) ความรู้ด้านการผลิตสารอินทรีย์ในการปรับปรุงดิน และสารไล่แมลง ควรได้มีการถ่ายทอดสู่เกษตรกรในวงกว้างมากขึ้น
- 2) ภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนพันธุ์ข้าวอินทรีย์ที่เชื่อถือได้ให้กับกลุ่มโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ พร้อมกับให้ความรู้ด้านการปรับปรุงข้าวอินทรีย์จนโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์สามารถผลิตได้
- 3) สมาชิกและคณะกรรมการโรงเรียนชาวนาข้าวอินทรีย์ ควรได้รับการพัฒนาเป็นวิทยากรถ่ายทอดกระบวนการทำนาข้าวอินทรีย์
- 4) ภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ ควรมีการยอมรับในองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่ผ่านการตกผลึก มีการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงมีการส่งเสริมอย่างแท้จริง และจริงจังที่จะทำให้ขยายผลอย่างต่อเนื่อง
- 5) นักวิชาการ ทั้งภาครัฐ เอกชน ควรมีการยอมรับในองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของเกษตรกรที่ผ่านการตกผลึกมาผนวก รวมถึงควรมีการส่งเสริมอย่างให้โรงเรียนชาวนาขยายผลอย่างต่อเนื่อง